

KOLIBRIEVLINDER

BELEEF TOPJAAR IN 2003

Philip Zeinstra,
E. Peter de Boer &
Dick Groenendijk

Vlinders verschillen meestal sterk van elkaar, niet alleen in uiterlijk, maar ook in leefwijze. Wat dat laatste betreft, is bijvoorbeeld genoegzaam bekend dat onze dagvlinders, zoals de Dagpauwoog, het Heideblauwtje en de Kleine vuurvinder, één of meer generaties voortbrengen, net als onze nachtvlinders. Maar anders gaat het met soorten als Distelvlinder, Atalanta, Kolibrievlinder en een beperkte serie andere nachtvlinders. Zij ondernemen eerst een lange reis en geven zich pas daarna over aan de genoegens van de voortplanting. Het zijn trekvlinders die doorgaans uit zuidelijke landen afkomstig zijn. In de meeste jaren merk je weinig van deze lange-afstandsvliegers. Maar soms is er sprake van een piekjaar. Veelal worden ze dan door de media uitvoerig voor het voetlicht gebracht. Vorig jaar was het weer zo ver. Het betrof vooral de Kolibrievlinder. Er werd veel informatie bijeengebracht, ook op landelijk niveau. In dit artikel belichten wij diverse aspecten van deze boeiende vlindersoort, met nadruk op het bijzondere trekjaar 2003.

Voeragerende Kolibrievlinder op Vlinderstruik

foto: C. Bosma

Aanleiding

Op 30 juli van 2003 verscheen een artikel over vlinders in de Leeuwarder Courant, geschreven door Halbe Hettema (Hettema 2003¹). Het ging om een serie dagvlinders, die in de zeer droge en warme zomer in ongewoon grote aantallen waren waargenomen. Hierbij werd de Distelvlinder, Atalanta en Koninginnenpage genoemd en als dagactieve nachtvlinder de Kolibrievlinder. Hierna kwam een stroom van meldingen op gang van voornamelijk de Kolibrievlinder, afkomstig van lezers van bovengenoemde krant.

In de Leeuwarder Courant van 19 augustus besteedde Hettema wederom aandacht aan dit fenomeen, maar nu ging het uitsluitend over de Kolibrievlinder. Het was een uitgebreid verslag van de tientallen reacties van het publiek naar aanleiding van het eerdere artikel. Uit de vele meldingen bleek dat de vlinder overal in Fryslân was opgemerkt, inclusief de Waddeneilanden. Het artikel was verlicht met een foto van een prachtig exemplaar, dat voor een bloem van een Flox hing. Dit was

kennelijk aanleiding voor een nieuwe golf van meldingen. De telefoon stond roodgloeiend bij diverse meldpunten.

In het vorige nummer van Twirre (De Boer 2003) verscheen een oproep waarin eveneens waarnemingen werden gevraagd om uiteindelijk een zo compleet mogelijk beeld te krijgen. Het resultaat was wederom verbluffend. Vooral Terschelling was zeer goed vertegenwoordigd.

De pijlstaartfamilie

Pijlstaartvlinders worden gekenmerkt door de vrij smalle voorvleugels en kortere, relatief bredere achtervleugels. Ze kunnen daarmee hoge snelheden bereiken. Ook de torpedovorm van het lichaam draagt hiertoe bij. Bij de rupsen ontbreekt beharing. Op het achterste segment van het achterlijf dragen ze een wrat of een stekel (zie foto). Er zijn ongeveer duizend soorten bekend (Eidmann & Kuhlhorn 1970). Nog geen vijftien daarvan hebben in ons land een duurzame populatie gevestigd. Uiteraard kom je iets hoger uit als je trekvlinders als de

Windepijlstaart, Doodshoofdvinder en Kolibrievlinder erbij telt. Vrijwel al deze pijlstaartvlinders zijn ook van Fryslân bekend (Lempke 1985). Nagenoeg hetzelfde aantal soorten is een of meerdere keren toevallig meegekomen met geïmporteerd materiaal uit China, Amerika of Afrika (Kuchlein & De Vos 1999). Deze behoren dus in geen enkel opzicht tot de Nederlandse entomofauna.

Bekende soorten

Ongetwijfeld spreekt de Doodshoofdvinder het meest tot de verbeelding. De spanwijdte van 10-13 cm, de donkere voorvleugels en in scherp contrast daarmee de okergele achtervleugels, elk met twee zwarte dwarsbanden en vooral de doodskopfiguur op de rugzijde, maken op menigeen een onvergetelijke indruk. De vlinder is afkomstig van Zuid-Europa en Afrika. Het topjaar van deze trekker was 1965 met landelijk maar liefst 354 exemplaren (De Vos 1992). Andere trekkers uit de pijlstaartfamilie zijn Kolibrievlinder, Windepijlstaart, Oleanderpijlstaart en Gestreepte pijlstaart, die alle één of meer keren in de provincie zijn aangetroffen. Uit het nachtvlinderonderzoek in Weststellingwerf, in de jaren '80 en '90, valt op te maken dat het Groot avondrood de absolute koploper is voor wat betreft het aantal waarnemingen. Deze in hoofdzaak oudroze en wat groen gekleurde pijlstaart kwam vaak en soms in groot aantal op het doek af, zoals op 2 juli 1986 met 20 (Rottige Meenthe) en op 14 juli 1990 met 15 exemplaren (Ter Idzard). De bruin of groen gekleurde rups hebben we meerdere keren zonder veel moeite kunnen vinden op Knikkend wilgenroosje. De rups eet hoofdzakelijk van het blad. Andere soorten, die toen ook veel, maar belangrijk minder dan het Groot Avondrood zijn waargenomen, waren Pauwoog-, Liguster- en Populierpijlstaart.

De Kolibrievlinder

Van ons land zijn pijlstaartvlinders bekend, waarvan de spanwijdte de vijf centimeter niet overschrijdt, bijvoorbeeld de Glasvleugelpijlstaart. Wat de bouw betreft, onderscheidt deze zich van de Kolibrievlinder onder andere

door de doorzichtige vleugels. Uit eigen ervaring weten wij dat dit verschil tijdens het vliegen goed is waar te nemen, op het moment dat de vlinder nectar zuigt. De Kolibrievlinder heeft een spanwijdte van 40-50 cm. De voorvleugels zijn bruin, de achtervleugels oranje. Het achterlijf loopt naar achter toe steeds breder uit. Op het eind zie je een patroon van zwarte en witte blokjes. Geen enkele andere pijlstaart bezit deze combinatie van kenmerken en dat betekent dat de vlinder goed van andere soorten valt te onderscheiden. De drie andere soorten van het groepje zijn *Hemaris thysus*, ook met doorzichtige vleugels net als de Glasvleugelpijlstaart, maar dan met een meer homelachtig lichaam en in Nederland als uitgestorven beschouwd, verder *Proserpinus proserpina*, een soort in opkomst, die zich in het zuiden van ons land lijkt te vestigen en ten slotte het Klein avondrood, vrij algemeen in Fryslân en met ongeveer dezelfde kleuren als het Groot avondrood.

Waarnemingen en uiterlijk

Tijdens de vloedgolf aan reacties heeft de eerste auteur aan heel wat melders een lijstje van standaardvragen voorgelegd, om er zeker van te zijn dat het inderdaad om de Kolibrievlinder ging en om extra informatie te verkrijgen. Die vragen gingen zowel over het gedrag als het uiterlijk. Bij het bekijken van de antwoorden viel een aantal dingen op, voor wat betreft het signalement. Veel mensen hadden bijvoorbeeld heel duidelijk het oranje van de achtervleugels gezien. De conclusie, dat het dan -samen met wat andere kenmerken- om een Kolibrievlinder ging, was vervolgens gauw getrokken. Eén van deze waarnemers was mevrouw Fokje Boersma uit Stiens, die de vlinder bovendien herkende naar aanleiding van een waarneming ooit in Chicago.

Ook de roltong was velen opgevallen. Het orgaan was namelijk heel goed te zien, omdat het tijdens het bloembezoek steeds uitgerold bleef. Verder was veel verbazing te bespeuren voor wat betreft de forse lengte van de tong. Vervolgens werd de combinatie van zwarte en witte blokjes aan het eind van het achterlijf veel genoemd. Dit kenmerk kwam pas duidelijk naar voren wanneer de vlinder niet al te zeer in beweging was. Maar dit kun je niet altijd verwachten van een vlinder, die ook wel Onrust wordt genoemd.

Alle waarnemingen -en dat zijn er 282- hebben betrekking op vinders. Geen enkele betrof de rups. Dit in tegenstelling tot die van de Windpijlstaart. Van deze eveneens tot de trekvlinders behorende soort zijn met name op Terschelling rupsen gevonden op diverse plaatsen (Piet Zumkehr).

Waarnemingen en gedrag

Bij veel telefoontjes was het melden van bepaald gedrag al genoeg om te vermoeden dat het om de Kolibrievlinder ging. Zo werd een aantal keren het blijven staan ('bidden') voor een bloem genoemd. De vlinder raakte de bloem slechts aan met de tong. Deze informatie was van belang om duidelijk te krijgen of het misschien om een andere vlinder ging, bijvoorbeeld de Gamma-uil. Ook deze mot is dagactief en kan nog behoorlijk snel zijn

Rups van de Kolibrievlinder op walstro

foto: K. Veling

ook. Een groot verschil is echter dat deze uilevlinder op de rand van de bloem plaatsneemt en vervolgens de tong onttolt. De vleugels veranderen intussen van motoriek: geen complete uitslag meer maar een trillende beweging. Het is niet aannemelijk dat onder de waarnemingen een uil verborgen zit, zeker niet, omdat vaak ook nog eens een vergelijking werd gemaakt met een Kolibrie.

Vrijwel alle waarnemers spraken met verbazing over de snelheid waarmee de vlinder van bloem tot bloem ging en waarmee hij als een schicht uit het oog kon verdwijnen. Zo ook de achtjarige Peter de Vries uit Oldeholtade die een exemplaar uit de tuin kon begroeten op 18 augustus.

In veel gevallen was de vlinder niet of nauwelijks te volgen tijdens de vlucht door de tuin. Hein Sterk te Metslawier en vele anderen was het snorren van de vleugels opgevallen. Uit voorgaande blijkt dat ook een combinatie van gedragskenmerken tot een juiste determinatie leidde. Enkele waarnemingen zijn gedaan in de ochtend. Het merendeel heeft echter betrekking op de namiddag en de avond. De tijdsduur liep sterk uiteen, namelijk van enkele seconden tot een half uur. Sommige mensen zagen de vlinder maar één keer, terwijl deze in andere gevallen dagelijks was te zien. Bij de familie van der Meer te St. Jacobiparochie kwam de vlinder maar liefst een maand lang op bezoek, zo werd gemeld op 22 september. Of het tekens om hetzelfde exemplaar ging, was niet te zeggen. Dat was juist wel het geval bij één van de vele vinders die zijn waargenomen door Piet Zumkehr op Terschelling. Het ging om een exemplaar dat een antenne miste. Gedurende maar liefst drie weken was deze herhaaldelijk op dezelfde plek aanwezig.

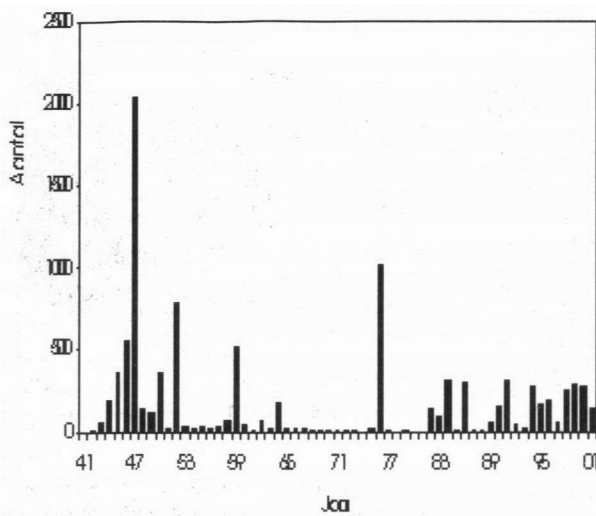
Nectarplanten

Tijdens voorgaande jaren is heel wat informatie over de Kolibrievlinder bijeen gebracht (Lemp-

ke 1985). Wij vonden hier tussen gegevens over nectarplanten. Zo trof Mattheüs Camping de soort aan op Vlieland in 1952 op Slangenkruid; het ging volgens zijn zeggen om tientallen exemplaren. W. Poppe te Joure zag in 1982 een exemplaar in de tuin, dat zich tegoed deed aan de nectar van Lavendel. In datzelfde jaar nam Jac. Koopman iets dergelijks waar in zijn tuin te Wolvega, maar nu betrof het een Fuchsia. Hieruit blijkt al dat Kolibrievinders hun voeding betrekken van planten met relatief diep liggende nectar. Hoe zat dat in 2003? Tijdens het melden van een waarneming is door de eerste auteur gevraagd van welke plantensoort gebruik werd gemaakt op het moment dat de vlinder zich voedde. Het gaat hier om 71 reacties die voornamelijk zijn gegeven naar aanleiding van de berichten in de Leeuwarder Courant. Op enkele uitzonderingen na betrof het telkens één of meer soorten planten met buisvormige bloemen, dus ook weer met de nectar achterin verstopt (tabel 1).

Tabel 1. Aantal meldingen van Kolibrievinders op plantensoorten in Fryslân in 2003 (n=71).

Plantensoort	Aantal meldingen
Verbena bonariensis	13
Flox, vlambloem	12
Geranium, gekweekt	9
Petunia	7
Kamperfoelie	6
Fuchsia	4
Grote valeriaan	4
Vlinderstruik	4
Vlijtig Liesje	4
Lavendel	3
Eenjarige ridderspoor	1
Gewone koekoeksbloem	1
Lavatera	1
Scharnierplant	1
Teunisbloem	1
Totaal	71

Figuur 3. Jaartotalen van de Kolibrievlinder 1941-2001.

Uit de tabel blijkt hoe vaak de vlinder op tuinplanten en dus in tuinen is waargenomen. De vlinder hield zich dus voornamelijk op binnen de bebouwde kom. Dat gold voor het vasteland, maar ook voor de Waddeneilanden. Piet Zumkehr nam waar dat de vlinder een voorkeur had voor de Vlinderstruik, maar dat hij ook op andere plantensoorten voorkwam zoals op Geranium, Kamperfoelie, Flox, Zeepkruid en Chrysant, de laatste als snijplant. Wat de wilde planten betreft was er meer voorkeur voor de gele composieten met nadruk op de Vertakte leeuwentand.

Diefstal zonder inbraak

Een bijzondere waarneming is afkomstig van Henk Jager te Wollega. Hij had Fuchsia's buiten staan die bezocht werden door hommels. Maar ook Kolibrievlinders wisten het gewas te vinden, zo wist Henk Jager op 18 augustus te melden. Meerdere keren viel het daarbij op dat de vlinders de bloemen vanaf de zijkant benaderden. Nu is bekend dat hommels in staat zijn een gaatje te maken aan de voet van bloemen met diep liggende nectar om vervolgens kort door de bocht de buit binnen te halen. Het zou dus kunnen zijn dat Kolibrievlinders dankbaar van deze toegang gebruik hebben gemaakt. Het lijkt ons bijzonder interessant om hier in de volgende jaren op te letten.

Jaarcyclus

De eerste Kolibrievlinders verschijnen in ons land in de maand april (Lempke 1972). Daarna nemen de aantallen vaak toe. De eitjes worden gelegd op diverse soorten walstro. De nieuwe generatie vliegt al in juni, maar meer nog in juli, gevolgd door een piek in augustus tot en met begin september. In gunstige jaren wordt nog een volgende generatie tot stand gebracht, die doorgaat tot in oktober. Soms lukt het de winter te trotseren. In het jaar daaraan voorafgaand is dan telkens sprake geweest van een flinke aanvoer van trekkers. Uiteraard werd een dergelijk seizoen gevolgd door een milde winter. Zo bleek 1947 een topjaar en was de winter 1947/48 zacht met

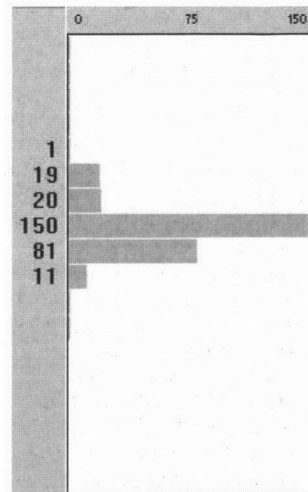
als resultaat dat in de voorjaarsmaanden van 1948 in totaal 24 exemplaren verschenen. Mochten alle vlinders in de winter ten onder gaan, dan hangt de aanwezigheid het volgende seizoen weer honderd procent af van nieuwe aanvoer uit het zuiden.

Trekvlinder

De Kolibrievlinders die in het voorjaar verschijnen, zijn afkomstig van Zuid-Europa. Wat precies de aanzet is tot trek is nog niet bekend. Dat geldt ook voor de andere soorten trekvlinders. Ook andere vragen blijven voorlopig nog onopgelost. Waarom trekken sommige Kolibrievlinders uit Zuid-Europa naar het noorden en zien andere van de reis af? Wat is het voordeel van remigratie? Welke routes worden gevolgd?

Een aantal zaken over de Kolibrievlinder is wel bekend. Zo is vastgesteld dat de trek zowel overdag als 's nachts plaatsvindt (Lempke 1972). De vraag rijst dan wanneer de vlinder tijdens de trek rust neemt. Daarom treft men in 2003 heel aardige waarnemingen gedaan. In de eerste plaats door Leo Bot, die in dienst van Staatsbosbeheer veel verblijf hield op het 22 meter hoge Jan Thijssensduin op Terschelling. Het schijnt dat trekvlinders routes volgen waarvan sommige langs dit punt lopen. In de avond van 9 juni vloog een Kolibrievlinder pardoes de keet binnen. Nadat Leo hem de deur had gewezen, keerde deze toch weer terug, kennelijk belust op een luwe plek om te rusten. Op 4 juli werd de keet opnieuw uitverkoren door een exemplaar. Ook deze kwam in de schemer aanvliegen. Op 7 juli zochten er twee een slaapplek onder de dakrand van de fietsenstalling naast de keet, waarna er eentje ook daadwerkelijk plaatsnam. Op 10 juli zag Leo 's morgens een vlinder aan de onderkant van die dakrand. Interessant was dat het dezelfde vlinder was als van een paar dagen terug, want deze had dezelfde beschadiging aan de vleugel. Wel heel bont maakte een vlinder het die schielings uit de broekspij schoot op het moment, dat Leo zijn broek aantrok.

Het tweede geval werd bekeerd door de tweede auteur. Hij bevond zich op 24 augustus op

Figuur 4. Maandtotalen van de meldingen van de Kolibrievlinder in 2003.

Kornwerderzand, alwaar hij maar liefst vijf stuks slapend aantrof in de kogelgaten van de bunkers! De eerste aankomst in ons land is gemeld van april, maar soms liet de vlinder op zich wachten. Zo werd in 1961 het eerste exemplaar pas in juli gezien.

In de meeste achter ons liggende jaren werd de Kolibrievlinder van ons land wel gemeld, maar vaak in lage aantallen (figuur 1). Soms kwam de soort gedurende een aantal jaren niet opdagen. Dan weer was hij massaal aanwezig zoals in 1947 met ruim 2.000 exemplaren. Verder ook in 1952 met 780 en in 1976 met ruim 1.000 stuks. Bij deze kleine serie zeer goede jaren hoort nu dus ook 2003.

Informatie van De Vlinderstichting

Volgens De Vlinderstichting is de Kolibrievlinder in 2003 ook landelijk gezien in grote aantallen waargenomen. Veel mensen hebben voor het eerst kennis gemaakt met deze tot de verbeelding sprekende soort. Uit de reacties van mensen die slechts weinig verstand van vlinders hadden, bleek dat een aantal werkelijk dacht met een Kolibrie te maken te hebben. Tot nu toe zijn er volgens De Vlinderstichting ongeveer 1.200 waarnemingen doorgegeven met in totaal ruim 1.500 exemplaren. Deze totalen hebben betrekking op alle provincies voorzover ze zijn verwerkt tot eind januari 2004. Doorgaans ligt de nadruk op het zuidelijk en oostelijk deel van ons land. Maar in 2003 zijn relatief veel waarnemingen ontvangen uit de noordelijke en westelijke provincies. De voorlopig eerste waarneming is gedaan op 25 mei 2003 te Alkmaar en de laatste waarneming op 13 november te Heerlen. Augustus was landelijk gezien de beste maand, maar ook in juli en september werden honderden waarnemingen door De Vlinderstichting ontvangen. Pas in de loop van september werd het aantal minder.

Nog lang niet alle waarnemingen zijn verwerkt. Ook de landelijke 'Trekvlinderregistratie Nederland' te Amsterdam kan nog geen volledig beeld geven. Toch is al duidelijk dat het jaar 2003 als beste jaar ooit voor de Kolibrievlinder de geschiedenis in zal gaan.

Fryslân 2003

Het eerste exemplaar in Fryslân werd gezien in de maand mei en wel door Janneke Wierda te Akkrum. Zij kende de soort ook van andere jaren. De vlinder deed zich tegoed aan de nectar van de Schamierplant, die net te bloeien stond. Juni en juli waren rustige maanden, maar in augustus werd massaal melding gemaakt van de vlinder, met als gevolg een geweldige piek in het diagram (figuur 2). De maand september laat een fikse daling zien en in de eerste week van oktober kwam de stroom van meldingen tot stilstand. Toch kunnen bij gunstig weer nog toppen ontstaan in oktober (Lempke 1972), maar zover kwam het in 2003 dus niet.

De Kolibrievlinder is van alle delen van Fryslân wel gemeld (figuur 3). Het kaartje is gebaseerd op 282 meldingen (386 exemplaren). Als we naar de aantallen per melding kijken vallen de Waddeneilanden meteen op. Op Terschelling

konden in Midsland 19 exemplaren worden genoteerd op 17 augustus en drie dagen later maar leeft 21. Dat kwam doordat Piet Zumkehr eerst een paar vlinders op een Vlinderstruik ontdekte, daarna nog meer en als hij dan verder in het dorp ging kijken bleken het er nog weer meer te zijn. Dit waren dan de topdagen. Ook waren er dagen op Terschelling met vier, zes of acht Kolbrievlinders. Een enkele keer werd een Kolbrievlinder op trek waargenomen. Zo heeft Karin Uilhoorn een exemplaar zien overtrekken op een hoogte van ongeveer vier meter. Zij bevond zich in de middag van 27 september in het natuurgebied It Easterkar bij Sintjohannesga. De vlinder vloog in noord-oostelijke richting en was met de verrekijker goed te volgen. De weersomstandigheden waren gunstig met een temperatuur van circa 20°C.

Bijzonderheden

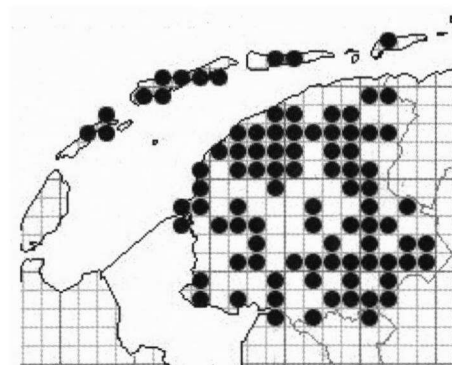
Niet alle meldingen betroffen Kolbrievlinders. Heel wat keren ging het om een Windepijstaart die daarmee op de tweede plaats komt op de lijst van trekkende pijlstaartvlinders. Ook hieraan deden de Waddeneilanden weer flink mee. Een aantal mensen noemde naast de Kolbrievlinder ook het Gamma-uiltje. Drie maal werd de Glasvleugelpijlstaart doorgegeven. Het eerste exemplaar stond op de lijst van Piet Zumkehr: één vlinder te Midsland aan Zee op 31 mei. De tweede betrof een exemplaar te Drachten, die op 15 juni op Ridder-spoor werd waargenomen door de heer Sonneveld. Nummer drie werd gezien door mevrouw Doornhelm te Burgum en wel op 15 augustus. Dat laatste was wel heel bijzonder, want het produceren van een tweede generatie behoort bij deze vlindersoort tot de hoge uitzonderingen en gebeurt uitsluitend in zeer gunstige seizoenen. Ook in omliggende landen zoals Duitsland en Groot-Brittannië scoort de tweede generatie pas in jaren met warm weer en dan nog met mondjesmaat (Koch 1984, Skinner 1984). Niet onvermeld mag blijven een Doodshoofdvlinder in een bijenkast op Lies, Terschelling. Deze vlinder werd op 24 augustus aangetroffen en bevindt zich thans in

de collectie van Piet Zumkehr.

Slotopmerkingen

Het jaar 1947 was dus een topjaar, gevolgd door een zachte winter. In het voorjaar van 1948 werden in ons land diverse exemplaren aangetroffen in de vroege voorjaarsmaanden. Mogelijk gaat dit zich herhalen mits de winter mild blijft. Het lijkt dus interessant in de lente goed op te letten. De soms hoge aantallen op de Waddeneilanden leiden tot de suggestie dat de dichtheid groter was dan op het vasteland. Informatie van Vleeland wijst in dezelfde richting. Mogelijk wordt dit veroorzaakt doordat de vlinders geneigd zijn de kustlijn te volgen. Dat beeld wordt bevestigd door een groep van vijf vlinders die door Peter de Boer op Kornwerderzand zijn aangetroffen. Diezelfde aantallen zijn ook een aanwijzing voor een golvend verloop van de trek, zoals we dat ook hebben gezien bij de Rouwmantel in de jaren negentig.

Een ander boeiend aspect is het zulgen van nectar via gaatjes, die hommels aan de voet van kroonbuizen hebben gemaakt. Is de Kolbrievlinder van Woltega daarin uniek geweest of komt dit meer voor? Door middel van proeven is aangetoond dat de Kolbrievlinder de nectar vindt met behulp van het honingmerk (Barth 1985), wat in vorige eeuwen al werd vermoed (Sprengel 1793). Mogelijk dat de Woltegaaster vlinder op dit punt boven de vermogens van de soort uitstijgt. Zouden ook andere soorten van deze handigheid gebruik maken? Tijdens de telefoontjes is het de eerste auteur opgevallen dat men meer te melden had dan de vlindersoort, de plaats, de datum en het aantal. Met een beetje doorvragen werd ook informatie verkregen over de keuze van de nectarplant, het blootop en allerlei specifieke zaken over het gedrag. Bovendien werd in een dergelijk gesprek steeds duidelijker of het inderdaad om de Kolbrievlinder ging of misschien toch om een andere soort. Het valt absoluut te overwegen om voortaan uit te gaan van een serie standaardvragen. Deze zouden gesteld moeten worden door de mensen van alle meldpunten waaronder Jan de Jong (Joure), Gerard Bergsma (Appelscha),

Figuur 3. Verspreiding van de Kolbrievlinder in Fryslân in 2003 (5x5 km-hokken).

familie Sinnema (Hemrik) en Piet Zumkehr en ondergetekenden. De Kolbrievlinder die door Karin Uilhoorn gezien is in It Easterkar was duidelijk op trek. Zij heeft alle bijbehorende gegevens vastgelegd, zoals trekrichting, trekhoogte, aantal en gegevens over het weer. Dit verdient navolging omdat we met dit materiaal meer te weten kunnen komen over de trek.

Iedereen kan met een zeker gemak de mate van plaatstrouw vaststellen in het geval dat een vlinder een individueel kenmerk vertoont. Dat zal in de meeste gevallen een beschadiging zijn, zoals het ontbreken van een voelspriet of het missen van een stukje uit de vleugel. In zulke gevallen is het belangrijk de data goed bij te houden en te noteren.

Zoals reeds betoogd hebben alle waarnemingen betrekking op vlinders. Toch moeten ook de rupsen te vinden zijn geweest, zeker gezien de mooie zomer. Het verdient daarom aanbeveling de voedselplanten te inspecteren. Dat zijn diverse soorten walstro, waaronder volgens Gerben Jonker zelfs Kleefkruid (mond. med.) en daarnaast nog eens het verwante Lievesvrouwebedstro. Gerben vermoedt dat het vinden van de rupsen wordt bemoeilijkt, doordat er maar weinig bijeen zitten. Dit in tegenstelling tot rupsen van bijvoorbeeld de Windepijstaart op Winde.

Dank

Gerard Bergsma (Appelscha), Jan de Jong (Joure), familie Sinnema (Hemrik), De Vlinderstichting (Wageningen), Rob de Vos (Zaandam) en Piet Zumkehr (Midsland).

Literatuur

- BARTH F.G. 1985. Insects and Flowers. George Allen & Unwin, Londen-Sydney.
 BOER E.P. DE. 2003. Oproep: Waarnemingen gevraagd van de Kolbrievlinder. Twirre 14 (4): 129.
 EIDMAN H. & F. KÜHLHORN 1970. Lehtbuch der Entomologie. Verlag Paul Parey, Hamburg en Berlijn.
 HETTEMMA H. 2003^a. Bijzondere vlinders komen tot in Friesland. Leeuwarder Courant 30-7-2003. Friese Pers B.V., Leeuwarden.
 HETTEMMA H. 2003^b. Kolbrievlinder is deze zomer erg ver van huis. Leeuwarder Courant 19-8-2003. Friese Pers B.V., Leeuwarden.
 KOCH M. 1984. Schmetterlinge. Neumann Verlag, Leipzig.
 KUCHLEIN J.H. & R. DE VOS. 1999. Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders. Backhuys Publishers, Leiden.
 LEMPKE B.J. 1972. De Nederlandse Trekvlinders. Thieme, Zutphen.
 LEMPKE B.J. 1985. De vlinders van Fryslân. Fryske Akademy, Leeuwarden.
 SKINNER B. 1984. Colour Identification Guide to the Moths of the British Isles. Viking, Middlesex.
 SPRENGEL C.K. 1793. Das entdeckte Geheimnis der Natur. Reprint 1972. Verlag von J. Cramer, Vaduz.
 VOS R. DE. 1992. Handleiding bij het waarnemen en registreren van Nederlandse trekvlinders. Trekvlinderregistratie, Amsterdam.

Philip Zeinstra,
Idzardaweg 36^A,
8476 EL Ter Idzard
tel.: 0561-616330
e-mail:
p_zeinstra@yahoo.com

E. Peter de Boer,
Slotleane 1,
9243 SK Bakkeveen
tel.: 06-53609123
e-mail:
e.p.de.boer@fryskegea.nl

Dick Groenendijk,
Elzenstraat 14,
4043 PB Opheusden
tel.: 0488-441007
e-mail:
dick.groenendijk@vlinderstichting.nl